

Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Erkeklik Çalışmaları ile Eleştirel Erkeklik Çalışmaları Bağlamında Bir Değerlendirme

Gender Studies: A Review within the Context of Masculinity Studies and Critical
Masculinity Studies

Nebile EROĞUL Beyhan ZABUN

Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye

Prof.Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Toplumsal cinsiyet çalışmaları, kadınlık çalışmaları yanında eleştirel erkeklik çalışmalarını da kapsayan bir uzmanlık alanıdır. İlk olarak feminist çalışmalar adı ile dikkat çeken kadınlık çalışmalarına, zaman içerisinde ataerkil toplumsal yapı problemlerinin de eklenmesi ile 1980'li yılların başında kadınlığın dikotomik konumlanması olan erkekliklerin de incelenmesi süreçlerine başlanmış, toplumsal cinsiyet çalışmaları arasında erkeklik sosyolojisi de ayrı bir çalışma alanı olarak yerini almıştır. Bu çalışmada eleştirel erkeklik çalışmaları alanının ortaya çıkış sürecini kuramsal ve yaklaşımsal olarak ele almak amaçlanmaktadır. Bu nedenle alanın ortaya çıkış sürecine, bir söylem olarak erkekliğin ne olduğuna, erkekliğin toplumsal olarak inşa sürecinin anlaşılmasına odaklanılmıştır. Bu çalışmada erkeklik sosyolojisi alan yazınında yer alan erkeklikçilik ya da erkeklik çalışmaları ile feminist bir temelde hareket eden eleştirel erkeklik çalışmalarının farklılığına öncelikle değinilmektedir. Erkeklikçi yaklaşımlar kadın ve erkekler arasında biyolojik olarak kökten bir farklılığın olduğunu, cinsiyet rollerinin değişmez olduğunu savunurken, eleştirel erkeklik çalışmaları kadınlar ile erkekler arasında evrensel olarak bir farklılık olmadığını belirtmekte, feminizm temelinde incelemeler yapmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, eleştirel erkeklik çalışmalarının cinsiyeti açıklayan cinsiyet farkları rejiminin de temelinde yer alan sosyobiolojik kuramdan ve cinsiyet rolleri kuramından ayrıldığı noktalar da özellikle vurgulanmaktadır. Erkekliğin toplumsal inşasını anlamak, erkekliklerin değişen yapısını da anlamayı gerektirmektedir ve erkekleri çeşitli farklılıklara rağmen erkek olmak bakımından ittifaka sokan unsurları da anlamayı sağlamaktadır. Bu amaçla çalışmada erkeklik çalışmalarının yerel, bölgesel ve küresel boyutları üzerinde durulmaktadır. Çalışmada alanda yapılan araştırmaların da ele alınması yolu ile farklı erkeklikler ve bunların farklı eril iktidar konumları olabileceği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet çalışmaları, erkeklik sosyolojisi, erkeklik çalışmaları, eleştirel erkeklik çalışmaları, erkeklik

ABSTRACT

Gender studies are a field of specialization including critical masculinity studies besides womanhood studies. When patriarchal social structure problems were added to womanhood studies which first attracted attention with feminist studies in the course of time, manhoods which were the dichotomic positioning of womanhood at the beginning of the 1980s began to be examined and manhood sociology became a separate field of study among gender studies. The present study aims to discuss the rise of critical masculinity studies in a theoretical and approachment way. Therefore, the study focuses on the rise process of the field, definition of manhood as a discourse and understanding the social construction of manhood. The current study primarily discusses the difference between masculinity studies which are found in the masculinity sociology literature and critical masculinity studies which move on a feminist basis. While manhood approaches suggest that there is a biologically radical difference between women and men and gender roles are unalterable, critical masculinity studies suggest that there is no universal difference between women and men and these studies are based on feminism. In this context, the present study stresses the points contrasting with the sociobiological theory which is the basis of gender differences regime of critical masculinity studies that explains gender and the gender roles theory. Understanding the social construction of manhood requires the changing structure of manhood and enables understanding the elements that include men in the alliance in terms of manhood, despite a variety of differences. For that purpose, the current study stresses the local, regional and global dimensions of masculinity studies. The study mentions the possibility of different manhoods and different masculine power positions of these manhoods via other studies conducted in the field.

Keywords: Gender studies, sociology of masculinity, masculinity studies, critical masculinity studies, masculinity

1. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet sosyolojisi alan itibarıyla kadın haklarının tartışıldığı bir ortamda ortaya çıkmış olsa da kadınlık erkekliğe karşı konumlanan bir statü olarak daima erkeklikle birlikte tartışılmıştır. Kadının dikotomik karşılığı olan erkekler gibi haklara sahip olmasından, ataerkil toplumsal yapı dinamiklerinin sorunsallaştırılmasına kadar pek çok çalışmada erkekliğin tartışıldığı bilinmektedir. Toplumsal cinsiyet çalışmaları toplumsal düzende erkeğin baskın olmasından ve her şeyin kadının aleyhine olmasından dolayı kadına odaklanmıştır ancak toplumsal cinsiyet "erkekliği" de kapsamaktadır (Sayer, 2011: 14; Renkmen, 2012: 21).

Cinsiyet bir toplumsal inşa sürecidir. Biyolojik olanın toplumsallaşması yerine toplumsal olanın biyolojikleşmesi ile ortaya çıkan bir ilişkiyi tersine çevirme durumudur. Bu hem gerçekliğin hem de gerçekliğin altında yatan ve araştırmaya kendini dayatan keyfi bölünmenin doğadaki yapıtaşı olarak doğallaştırılmış görünen bir toplumsal inşadır (Bourdieu, 2019: 14). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi alanında doğal ve sorgulanmadan kabul edilen kadınlık ve erkekliğin toplumsal bir sürecin inşası olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda kadınların erkeklerin tahakkümü altına girmelerine neden olan toplumsal ilişkilerin eril bir doğaya sahip olduğu fikri benimsenmiştir.

Toplumsal cinsiyet çalışmaları sosyal bilimler içerisinde öncelikle "feminist çalışmalar" adıyla dikkat çekmiş, daha sonra "kadın çalışmaları" olarak anılmıştır. Fakat günümüzde erkeklik çalışmalarının da hız kazanmasıyla birlikte alanın isminin toplumsal cinsiyet çalışmalarına doğru evrildiği görülmektedir. Erkeklik sosyolojisi ise 1980'li

yıllardan bu yana ortaya çıkan yaklaşım ve kuramsallaşmalar ile toplumsal cinsiyet sosyolojisinin bir uzantısı ya da alt dalı hâline gelmiştir.

Nispeten yeni olan toplumsal cinsiyet sosyolojisi alanının 1970'lerden itibaren bir gelişim seyrinin olduğu söylenebilir. İlk yapılan çalışmaların cinsiyet farklılıklarına vurgu yaptıkları görülmektedir. Kadınlar ve erkeklerin biyolojik özelliklerinden kaynaklanan farklılıkların toplumsal cinsiyet sisteminin belirlenmesinde bir temel olduğu varsayımı gündemde olmuştur. İkinci aşamada cinsiyet rollerinin toplumsallaşma süreci ile öğrenildiği, kadın olmanın ve erkek olmanın toplumsal pratikler yoluyla bireylere öğretildiği, bu roller kapsamında bireylerin davranışlarının onların toplumsal cinsiyetini belirlediği kabul edilmiştir. Üçüncü aşamada ise toplumsal cinsiyetin ataerki ve toplumsal sınıf kavramı çerçevesinde değerlendirildiği, aile, din, siyaset, ekonomi, eğitim, hukuk, gündelik yaşam gibi daha birçok konuda analizlerin yapıldığı söylenebilir. Bu sınıflandırma aynı zamanda kuşak feminizmleri olarak alan yazına girmiştir. Görüldüğü gibi feminizm, erkeklik çalışmalarının ortaya çıkmasında önemli katkı sağlamıştır (Erkiner, 2010).

2. ERKEKLİK ÇALIŞMALARI İLE ELEŞTİREL ERKEKLİK ÇALIŞMALARI

Erkeklik sosyolojisi içerisinde “erkeklik çalışmaları” ifadesi ile sık sık karşılaşılmaktadır. Bu ifade genel olarak tüm erkeklik çalışmalarına atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. Bu kapsamda yer alan ancak erkekliği eleştirmesi bakımından diğer kuramsal çalışmalardan ayrılan bir ifade de “eleştirel erkeklik çalışmaları”dır. Erkeklik çalışmaları içerisinde antifeminist erkeklikçi ve feminist olmayan erkek kurtuluşçu yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Erkeklik çalışmaları ile eleştirel erkeklik çalışmalarını birbirinden ayırmak gerekmektedir. Bozok'a göre erkeklik çalışmaları “feminizmle ilişkisi içinde erkeklikçi (masculinist), erkek kurtuluşçu (men's liberationist) ve (pro)feminist olmak üzere temelde üç koldan ilerlemiştir. Bu yaklaşımlardan ilk ikisi erkekliği sorunsallaştırırken sırasıyla antifeminist ve feminist olmayan duruşlara sahiptir.” (Bozok, 2009: 432-433).

Brittan'a göre (1989: 4) antifeminist erkeklikçi kuram ya da erkeklikçilik; kadınlar ve erkekler arasında biyolojik olarak kökten bir farklılık olduğunu, cinsiyet rollerinin değiştirilemez olduğunu ve heteroseksüel yönelim dışında başka bir yönelimin olmayacağını savunan, ataerkinin meşrulaştırmaya çalışan bir ideolojidir.

“Erkeklikçi yaklaşım muhafazakârlık, köktendincilik, yaratılışçılık, erkek hakları hareketi, mitos-inşacı (mythopoetic) erkek hareketi, sosyobiyoji ve Parsons'un cinsiyet rolleri kuramı gibi ilk bakışta birbirinden çok farklı gözükken kuramların kesiştiği bir yaklaşımdır. Tüm bu yaklaşım, kuram ve toplumsal hareketlerin ortak noktası, ataerkilliğin savunusunu yapmaları ve feminizme karşı doğrudan bir biçimde mücadele vermeleridir. Erkeklikçi yaklaşımlar, başta batıdaki erkek hakları ve mitos-inşacı yaklaşımlar olmak üzere, erkekler üzerine incelemelerin muhafazakâr ve antifeminist kanadını oluştururlar.” (Bozok, 2009: 435-436)

Erkeklikçi yaklaşımlar ve profeminist olmayan yaklaşımlar antifeminist bir temele sahip olduklarından eleştirel erkeklik çalışmaları kapsamında değerlendirilmemektedir.

Kenneth Clatterbaugh (2019) “Contemporary Perspectives on Masculinity” adlı eserinde erkeklikleri sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma içerisinde ifade edilen ve erkeklikçi yaklaşım içerisinde yer alan muhafazakâr erkeklik; erkek ve kadın doğası arasındaki farklılara vurgu yapmakta, kadın ve erkeklere farklı sosyal roller yüklemektedir (Clatterbaugh, 2019).

Anti-Feminist erkeklikçilik köktendinci ve gelenekçidir, kadın ve erkekliğin biyolojik olarak belirlenen farklar üzerine kurulduğunu vurgulayarak ataerki ideolojisi savunmakta ve meşrulaştırmaktadır. Ataerki ideolojinin bir sonucu olarak ekonomik sistemde üretim fonksiyonlarına nüfuz edilerek iş ortamında cinsiyetçi yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır (Arıkan, 1997).

Antifeminist erkeklik çalışmalarına ‘Erkek hakları’ hareketi ile ‘Mitos-inşacı yaklaşım’ örnek verilebilir.

“Erkek hakları hareketi, erkeklerin Batıda feminizmin güç kazanmasıyla birlikte kaybettikleri yasal hakları (velayet ve miras ayrıcalıkları gibi) ve erkeklerin mutlak üstünlüğü gibi toplumsal mevzileri yeniden ele geçirmeyi amaçlayan bir antifeminist harekettir. ‘Mitos-inşacı’ yaklaşım, gerilemeye başlayan erkekliği ve erkeklik değerlerini ve erkeklik mitoslarını yeniden gündeme getirerek canlandırmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşıma göre sağlıklı erkeklik ancak bu mitoslara sadık kalınarak deneyimlenebilir.” (Bozok, 2009: 436).

‘Erkek Kurtuluşçu’ yaklaşımın önemli savunucularından Goldberg (1996) ise erkeklik yükleri ya da açmazları söylemi ile ataerkilliğin yalnızca kadınlara değil, erkeklere de zarar verdiğini vurgulamıştır. Erkekler, toplumda kabul gören erkekler olabilmek için duygularını ifade etme becerilerini yitirmekte, performans kaygısı yaşamakta ve hatta psikolojik ve bedensel sağlıklarını yitirmektedirler. ‘Erkek Kurtuluşçu’ yaklaşım ataerkilliğe karşı çıkmaktadır ancak kadınlardan çok erkeklerin ataerki toplumsal yapıdan olumsuz etkilendiklerine değinmesinden dolayı feminizme yakın bir yaklaşım sergilememektedir. Bozok (2009) da Goldberg'in görüşlerinin antifeminist bir yönelim olduğunu ifade etmektedir.

Profeminist yaklaşım ise Anti-Feminist ve Erkek Kurtuluşçu yaklaşımların antitezi olarak ataerkil düzenin ortadan kalkması gerektiği üzerine kurulmuştur. Profeminist erkeklik, feminist görüş temelinde erkekliği açıklamakta, ataerkil toplumsal yapı içerisinde erkeği kadının üzerinde tahakküm kuran erkek tanımından uzaklaştırmaktadır. Profeminist erkeklığe göre bunun temelinde erkekler arasındaki farklılıklar yer almaktadır (Bozok, 2009: 437-440). Bozok'a göre (2013: 80) erkeklik çalışmalarının önemli isimlerinden Connell'in çalışmaları profeminist bir bakış açısına sahiptir.

Sosyobioloji kuram da cinsiyetler arasındaki farklılıkları biyolojik farklılıklardan hareketle açıkladığından farklılıkları biyolojik meşru bir zemine oturtmaktadır. Bu kurama göre erkekler fiziksel olarak kadınlardan daha güçlü olduklarından kadınlar ev içi alanlarda çalışırken, erkekler evin geçimini sağlamak için ev dışı alanlarda çalışmak zorundadır. Kadınların doğurganlık rolü ile bağlantılı olarak rollerinin farklılaştığını ifade eden 'Rol Kuramı' da sosyobiolojik kuram gibi antifeminist erkeklik çalışmaları kapsamında yer almaktadır. Bu kuramlar ataerkil toplumsal yapıyı savunmakta ve heteroseksüel yönelimi tek meşru yönelim olarak kabul etmektedir.

"Eleştirel erkeklik çalışmaları, antifeminist veya maskülinist vurgular taşıyan diğer erkeklik çalışmaları yaklaşımlarından farklı olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda feminizmin öncelikli araştırma nesnesi olmayan erkeklik olgusuna yönelir." (Erkol Günay, 2018: 6). İkinci dalga feminizmin kadınlar ile erkekler arasında evrensel olarak herhangi bir farklılık olmadığı savı üzerinden "evrensel sabitlere dayanmayan cinsel farklılık biçimleri üzerine bir araştırma alanı açmıştır." (Erkol Günay, 2018: 6).

Eleştirel erkeklik çalışmaları erkekliğin tarihsel ve toplumsal bir kurgu olduğu gerçeğinden hareketle ataerkil toplumsal yapı üzerinden erkekliği sorgulamaktadır. Eleştirel erkeklik çalışmaları, erkekliğin toplumsal olarak nasıl inşa edildiğini, erkekliklerin toplumsal cinsiyet eşitliği doğrultusunda zaman içerisinde nasıl değiştiğini ortaya koymaktadır (Bozok, 2011, s. 6). Bu bağlamda erkeklik çalışmalarının kadın çalışmaları ile toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunduğu söylenebilir. Eleştirel erkeklik çalışmaları feminizm ile iş birliği içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini incelemektedir. Feminizm kadar tarihsel bir geçmişe sahip olmayan eleştirel erkeklik çalışmaları, kadın çalışmalarının ataerkillik üzerinden erkekliklere dair araştırmalar yapmalarının sonucunda ortaya çıkmıştır (Sancar, 2020: 25). Bir alan olarak eleştirel erkeklik çalışmalarının gelişimi, 1980 ve 1990'ların başında üretilen empirik araştırmalar ile başlamıştır (Connell, 2005: 24).

Edwards (2006: 35-36) eleştirel erkeklik çalışmalarının gelişimini feminizme benzer şekilde üç dalga şeklinde olduğunu belirtmektedir. Eleştirel erkeklik çalışmalarının birinci dalgası, ikinci dalga feminizm ile aynı dönemi izleyerek, kadınlar ve erkeklerin toplumsal cinsiyet pratiklerinin incelendiği ve "ideal erkeklik" in nasıl olması gerektiğinin ortaya konulduğu bir dönemdir. Bu dönemde erkeklerin sahip olduğu toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair çıkardığı problemler incelenmektedir. 1980'lerin sonlarında ortaya çıkan ikinci dalga ise, tek bir erkeklikten bahsetmenin imkânsız olduğu görüşünden hareketle farklı erkekliklerden bahsetmenin gerekliliğini ortaya kaymaktadır. Ayrıca, ikinci dalga erkeklik çalışmalarında, erkeklerin ataerkil yapı nedeniyle her zaman avantajlı ve iş birliği içinde olmadıklarının vurgusu yapılmıştır. Erkeklik çalışmalarının üçüncü dalgası ise, 1990'larda başlayarak bu alanın disiplinler arası bir alan olmasını sağlamıştır. Hâlâ devam etmekte olan üçüncü dalga erkeklik çalışmaları, erkeklerin kimlikleri üzerinden farkındalığın nasıl sağlandığına, alanın disiplinler arası bir alan olarak kültür, medya, edebiyat çalışmaları gibi birçok alanı da kapsayacak şekilde çalışmalarını yürütmesine imkân tanıyan bir alan hâline gelmiştir.

Eleştirel erkeklik çalışmaları cinsiyetler üzerinden var olan eşitsizlikler ve ataerkil toplumsal yapı üzerinde geniş bir bilgi yükü oluşturan feminist çalışmalara ve dolayısıyla kadınlık çalışmalarına çok şey borçludur. Bu çalışmalar erkeklik çalışmalarına bir yol vermiş ve yön tayin etmiştir. Bundan dolayı erkeklik çalışmalarının başlangıç noktasının feminist çalışmalar olduğu söylenebilir. Macnamara feminist çalışmaların erkeklik çalışmalarına etkisini şu şekilde açıklamıştır (Macnamara, 2006: 21):

"1. Feminist teori her şeyden önce, kadını olduğu kadar erkeği de tartışmak için kullandığımız dil ve kelime dağarcığımızın oluşumunu sağlamıştır.

2. Feminizm, kadın kimliğinin tanımlanması ve geliştirilmesine öncelik verirken, patriyarkiyle (erkek egemen anlayışla) mücadeleyi ve kadın kimliği ve rollerinin toplumla ilişkisi içerisinde yeniden tanımlanması için erkeklik kimlikleri ve rollerine ilişkin tartışmayı da kaçınılmaz kılmıştır.

3. Feminizmin bazı yaklaşımları, erkeğe ve erkek kimliğine ilişkin spesifik yaklaşımları ortaya çıkarmıştır."

Erkeklik çalışmaları kadınlık çalışmalarından farklı olarak erkeklerin ataerkil toplum düzeninde artı kâr payına sahip konumda olduklarından durumlarının farklı olduğunu belirtmektedir. Ataerkil toplum düzeninde dezavantajlı konumda bulunanları ise kadınlar olarak değerlendirmektedir. Erkek egemen toplum hâlâ varlığını sürdürmekte olup, erkeklik çalışmalarının bu toplum düzeninde kadınlarla erkeklerin bu düzenden aynı oranda etkilenmediklerini bilmelerini gerektirmektedir. Akça ve Tönel (2011) kadın çalışmaları alanı için verilen mücadelenin kolektif bir çıkar üzerinden var olduğunu, erkeklik çalışmaları alanında ise çıkardan ziyade bu çıkarın ortadan kaldırılması ve avantajlı konumun yok edilmesinin söz konusu olduğunu belirtmektedir.

Erkeklik çalışmaları erkekliğin sanki bir meta gibi sahip olunan ve yitirilen bir özellik olarak algılanmasını sorgulamaya başlamıştır. Erkeklik çalışmalarında ilk çalışmalar erkeklik deyince ne anlaşıldığını ve hangi özelliklerin kastedildiğini açıklamaya çalışırken hiçbir zaman ve hiçbir yerde genelgeçer tek ve tutarlı bir erkeklik tanımının olmadığını ilan etmişlerdir. İlk kuşak erkeklik çalışmaları cinsiyet farklarının doğal olduğuna ilişkin geleneksel yaklaşımlara tepki olarak bazı erkeklerin de egemen erkeklik rollerinden şikâyetçi olabileceğini söylemiştir. Egemen erkeklik değerlerine uyum sağlamaya çalışmanın erkeklerin yaşamında yarattığı olumsuzluklar ve erkeklere ödediği bedeller hakkında yazılıp çizilmiştir. Erkekler arasındaki mücadelede kadınlar bir tür başarı sembolü ya da erkeklerin arasında rekabetin aracı olarak kullanılmakta ve bu durumda kadınları eril tahakküme maruz bırakmaktadır (Sancar, 2020: 26-27).

Erkeklikler arasında farkları araştırmak önem kazanmıştır. Beyaz, orta sınıf, heteroseksüel, tam gün iş sahibi gibi özelliklere denk düşen hegemonik erkeklik tanımı, eşcinsel etnik azınlık mensubu yani farklı olarak tanımlanan erkeklikler kategorisini büyük oranda dışlamaktadır. Bu alanda en çok tartışılan tezlerin yazarı olan Connell farklı erkeklikleri ortak paydada toplayan şeyin kadınlar üzerinde sağlanan iktidar olduğunu söyleyerek hegemonik erkeklik kavramının kullanımına açıklık getirmiştir. 1990'lerden başlayarak eleştirel toplumsal çözümleme alanında özellikle kuramsal alana egemen olmaya başlayan toplumsal inşa yaklaşımlarının etkisiyle araştırmalar farklı erkeklik deneyimlerinin keşfine yönelmiştir (Sancar, 2020: 27).

Eleştirel erkeklik çalışmaları alanında 1980'lerden bugüne, dünyanın pek çok ülkesinde farklı disiplinlerden gelen araştırmacılar, erkeklik normları ve bu normları yeniden üreten okul, spor, aile gibi yapılar içerisinde erkekliğe içkin kabul edilen şiddet, iktidar, rekabetçilik, rasyonellik, fizikî güç övgüsü, bedensel dayanıklılık gibi unsurları eleştirel bir gözle incelemişler. Bu çalışmaların ortak sonucu ise erkekliğin erkekleri de esir alan tehditkâr yapısı olmuştur. Yürütülen çalışmalarla erkeklik imge ve söylemlerinden zarar gören erkeklerin de bulunduğu dikkat çekilmiş ve bu farkındalığın açık bir tartışmaya dönüşmesine destek olmaya çalışılmıştır (Erkol Günay, 2018: 6).

1980'lerden bu yana erkeklik çalışmalarına yapmış olduğu çalışmalarla önemli bir katkı sağlayan Connell, kadınlar için olduğu gibi erkeklerin de toplumsal cinsiyet pratiklerinin incelenmesi ve "ideal erkeklik" in nasıl olmasının gerektiği üzerine Tim Carrigan ve John Lee (1985) ile birlikte yapmış olduğu "Toward a New Sociology of Masculinity" adlı çalışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından erkekliğin değişebileceğini belirterek çoğul erkeklik fikrine vurgu yapmıştır (Carrigan vd., 1985). Bu açıdan "erkeklikler" kavramının sorgulamasını ve "hegemonik erkeklik" fikrinin gelişimini sağlayan Connell, "Eleştirel Erkeklik Çalışmaları" alanının büyük bir entelektüelidir (Orhun & Delibaş, 2021: 20).

Eleştirel erkeklik çalışmaları erkekliğin de kadınlık gibi tarihsel, kültürel ve toplumsal bir bileşen olduğundan hareketle eril iktidarın gücünün kaynaklarını ve farklı görünümünü araştırmak amaçındadır. "Bu haliyle erkeklik çalışmaları feminist teori ile olduğu kadar -siyaset biliminden sosyolojiye, oradan da kültürel çalışmalara uzanan bir çizgide- pek çok alanla yakın bir biçimde ilişkilidir." (Türk, 2008: 120) Erkeklik tarih dışı bir kategori olmadığı için tarihsel süreçte yaşanan olaylara göre şekillenmiştir. Ayrıca belli bir tarihsel kesitte de tek tip bir erkeklik olmadığı erkeklik çalışmaları bakımından genel kabul görmektedir. Egemen ideoloji kentli, orta sınıf, beyaz ve heteroseksüel erkeklere işaret etse de, farklı tip erkekliklerin olduğu kabul edilmelidir. Erkeklikleri araştırma amacıyla olan her araştırmacı da bu ön kabulde çalışmasına başlamalıdır.

Erkekliği tarihsel, sosyolojik, siyasi çerçevede ele almak ile feminizm perspektifinden ele almak arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Var olan farklılıklar ise Antifeminist, erkeklikçi, köktendinci, muhafazakâr vb. erkeklik çalışmaları ile eleştirel erkeklik çalışmaları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Uzun yıllar cinsiyet farkları rejiminin kadınlarla erkekler arasında var olduğu düşünülen biyolojik, anatomik ve fizyolojik farklar üzerinden şekillendiği bilinmektedir. Giddens'in editörü olduğu 'Sosyoloji Başlangıç İçin Okumaları' isimli kitapta The Economist'ten alınan 'Eril Dodo: Erkekler Gerekli Mi?' isimli bölümde "modern avcı toplayıcı toplumlarda etin çoğunu erkekler bulurken, bitkisel besinlerin çoğunu kadınlar toplar. Erkekler eti kadınlarla paylaşırlar ama onların etoburlukları daha baskındır." (Giddens, 2020: 139), "testesteron hormonu, dişilerin üstün bir keşfidir. Testesteron erkeklere, sadece birbirleriyle dövüşmek ya da anlamsız riskler almak gibi tehlikeli şeyler yaptırmakla kalmaz, aynı zamanda bağışıklık sistemini zayıflatır." (Giddens, 2020: 141) gibi ifadeler yer almaktadır. Burada dikkat çekilen farklar gibi birçok özellik ilgili kitap bölümünde yer almaktadır. Görüldüğü üzere cinsiyetler arasındaki farklar biyolojik özellikler üzerinden bilimsel bir temele dayanarak yükseltilmekte, desteklenmekte ve kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu gibi farkların olması erkeklerin kadınlar üzerinde hegemonya kurması sonucunu doğurmamalıdır.

3. BİR SÖYLEM OLARAK ERKEKLİK

Erkeklik bir söylem nesnesidir. Söylemsel stratejilerde erkekçe olan ya da olmayan birbirlerinden ayrılır, böylece erkeklik dikotomik karşılığı üzerinden yeniden üretilir. Sancar söylemsel olarak farklı şekillerde inşa edilen erkeklik tipleri noktasında çok fazla dağılmaya gitmemek gerektiğini, "ne kadar erkek varsa, o kadar da erkeklik vardır" gibi söylemlerin yanlış olduğunu ancak bunun yanında aşırı genellemeler yapılarak tek tip bir erkeklikten söz etmenin de yersiz olduğunu belirtmektedir (Sancar, 2020: 19).

Erkeklik denildiğinde anlaşılması gereken net değildir. Erkeklik kavramı erkeklerin davranışlarını, erkeklik kimliğini, ilişkisel olarak kurulmuş erkeklığı, erkeklik imgesini, söylemsel olarak kurulmuş erkeklığı çağrıştırmaktadır. Bu açıdan da erkeklik, açıklayıcı olmaktan çok betimleyici bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Sancar, 2020: 20).

Erkeklik deyince erkeklerin davranışlarının, kimliklerinin, ilişkisel olarak temsil edilen durumlarının, imge olarak sunulan erkeklik profilinin, söylem olarak kurulmuş erkeklığın ya da doğrudan yaşanan, gözlenen ve pratik olarak icra edilen erkeklığın kapsamlı bir bakış açısı ile ele alınması kastedilmektedir (Sancar, 2020: 20).

Connell (2019) 20. yüzyılda bir erkeklik bilimi kurmaya yönelik üç temel başlıktan söz etmektedir. Bunlardan ilki terapistler tarafından edinilmiş klinik bilgilere dayanmaktadır. Bu konudaki görüşler ise Freud'un kuramından gelmektedir. İkincisi sosyal psikoloji alanında cinsiyet rolleri kuramına dayanmaktadır. Üçüncüsü ise antropoloji, tarih ve sosyolojide son gelişmeleri kapsamaktadır.

Alan yazında 1970 ve 80'lerden başlayarak günümüze kadar erkeksi davranışlar ile kadınsı davranışların sınıflandırıldığı görülmektedir. Güç, akıl, aktiflik, çatışmadan kaçmamak, şiddet uygulayabilmek, rekabet becerisi ve başarı tutkusu, teknolojik bilgiye ve uzmanlığa sahip olmayı istemek, risk alma, macera peşinden koşma arzusu ve kahramanlık istencine sahip olmak erkeklik belirtisi olarak kabul edilmektedir. Öte yandan duygusallık, pasiflik, barışçılık, anlayışlı ve şefkatli olmak gibi özellikler de kadınsılık belirtisi olarak kullanmıştır (Sancar, 2020: 28-29).

Bem, cinsiyet rolü envanterine göre kadınsılık boyun eğen, duygusal, anlayışlı, çekingen, sevecen, yumuşak ve nazik gibi özelliklerle nitelendirilirken, erkeksilik baskın, girişken, otoriter, hırslı, kendine güvenen, lider gibi davranan özelliklerle nitelendirilmiştir (Dökmen, 1999: 33) Bireylerin davranışlarına göre belirlenen kadınsılık ve erkeksilik kültürel bakış açısının bedenlere kazındığının, bireysel bilinçleri şekillendirdiğinin bir göstergesidir. Kadınsılığa atfedilen özellikler bir erkekte olabileceği gibi, erkeksiliğe atfedilen özellikler de kadınlarda bulunabilir. Bundan dolayı farklı kadınlık ve erkeklik deneyimleri var olabilmektedir.

Gerçek yaşamda farklı farklı erkeklik deneyimlerinin var olduğu iddiasını sonuç olarak tek tipleştirici erkeklik tanımlarına karşı eleştirel yaklaşmayı gerektirmektedir. Tek tipleştirici erkeklik tanımları aynı zamanda özcü bir bakış açısı sunduklarından dolayı bir nevi ideal erkeklik tanımıyla beraber tüm erkekleri tek bir kalıba sığdırma ya da ulaşılmak istenen ve peşinden koşulan ama aynı zamanda her çabada kendisine mesafeli bulunan bir kategori olmak durumundadır.

1980'lerde gelişen "erkek özgürlük hareketi" erkeklik değerlerinin değişmekte olduğunu ve egemen erkeklik değerlerine ve davranışlarına uymadan da normal erkekler olarak var olunabileceğini iddia etmektedir. Erkek özgürlük hareketi bu eleştirilere rağmen erkeklerin modernleştiğini, değiştiğini ve bazı erkeklerin egemen erkeklik değerlerini reddetmeyi başararak farklı bir yaşam sürebildiklerini iddia etmektedir. Geleneksel erkeklığı savunma hattının dışına çıkmanın olanaklı olduğunu erkeklere göstermeye çalışmaktadır. Bu hareket, erkekleri redde çağıran bir siyasal hareket olma iddiasını sürdürmektedir (Sancar, 2020: 29-30).

Alan yazında farklı toplumsal sınıflar, etnik gruplar ve farklı kadın ve erkek kategorileri arasında karşılıklı ilişkilere verilen anlamlar aracılığıyla yaratılan cinsiyet hiyerarşilerinin bir tür cinsiyet farkları rejimi yarattığı düşünülmektedir. Kentli kadın nasıl köylü kadından daha üste ise iş adamı işçi erkekten, beyaz Batılı erkek, Doğulu etnik erkekten daha üsttedir. Cinsiyet farkları rejimi, kurumsal pratiklerin gündelik işleyişi ile derinden ilgilidir. Örneğin dini kurumlar erkeklerin değil kadınların bedensel ve toplumsal varlıklarını her zaman sorunlu olarak tanımlamaktadır. Öte yandan hukuki kurumlar kadınların başına gelen ayrımcılıklara karşı cinsiyet ayrımı yapmama ilkesi ile hareket ederek erkeklerin sahip olduğu ayrıcalıkları görmezden gelmektedir. Modern yaşamın ev-iş yeri ayrımı gibi ayrımları aslında cinsiyet ayrımları ile ilgilidir ve egemen sosyoloji biliminin kavramları bunu normal olarak görmektedir (Sancar, 2020: 21).

Erkeklik çalışmaları arasında bölgesel erkeklikleri araştıran çalışmalar Latin erkeklığı, Ortadoğu İslam erkeklığı, Afrika siyah erkeklığı gibi başlıklara yönelmektedirler. Bu yönelimle erkekliklere yönelik açıklamalarda özcü bir noktaya sürüklenme riskiyle karşı karşıya gelmektedir (Sancar, 2020: 21).

Erkeklik sosyolojisi bağlamında alan yazın gözden geçirildiğinde hegomonik erkeklik değerlerinin etkin olduğu, erkek egemen toplum kavramı çerçevesinde ifade edilmektedir. Ancak bu durum farklı erkekliklerin ele alınıp incelenmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Egemen erkeklik değerleri, bunları ayrıcalıklı kılan kurumsal destekler ve kültürel pratikler etrafında çeşitli mesafelerle yer almış farklı erkeklikler bir biçimde karşılıklı onay ile işleyen ilişkiler içinde eklenmektedir. Erkekleri bir şekilde bir araya getiren egemen erkeklik değerleri bir tür küresel eril ittifak düzeni oluşturmaktadır (Sancar, 2020: 17).

Erkek egemen toplum kavramı, aynı zamanda farklı erkeklikler arasındaki yer, hiyerarşi ve iktidar mücadelelerine dikkat çeker ve devlet, ordu, işgücü piyasası gibi kurumlaşmış patriarki alanlarındaki yapılanmış egemen erkeklığe özel vurgu yaparak doğrudan siyasal iktidar ilişkilerine gönderme yapar. Öte yandan bazı kadınlar gücü elinde tutan erkeklerle iş birliği yaparak eril iktidardan pay alabilir ve çıkarlarını diğer ezilen kadınlardan farklılaştırarak egemen

erkek çıkarlarıyla eklenmiş ilişkiler kurabilirler. Bu bakımdan farklı kadınlık konumları arasında çıkar çatışmaları olduğu söylenebilir. Bu nedenle farklı kadınlık tanımlarını anlayabilmek için de eril iktidar kavramını anlamak ve analiz etmek gerekmektedir (Sancar, 2020: 17-18).

Frankfurt Okulu'nun psikoloji ağırlıklı olan "Otoriter Kişilik" (1950) eserinde, erkekliği ve onu üreten koşulları da ele almaktadır. Eserde yer verilen Mack ve Larry adlı iki klinik vakada, erkekler içinde buldukları tarihi ve kültürel şartlar ile ele alınıp değerlendirilmektedir. Otoriter tip, ataerkini temsil eden bir erkeklik tipi olarak tanımlanmıştır. Otoriter erkekliğin tipik özellikleri eşcinselleri ve kadınları ötekileştirme, tepeden dayatmacı bir tutum, otoriteye itaat ve kendinden zayıf olanları aşağılamadır. Bu eserde katı ebeveynlik, baba egemen aile yapısı, cinsel baskı ve muhafazakârlık otoriter erkek tipi ile ilişkilendirilmiştir (Christie & Jahoca, 1954).

4. ERKEKLİĞİN TOPLUMSAL İNŞASINA ANLAMAK

Eleştirel erkeklik çalışmaları aynı zamanda erkekliğin toplumsal inşasını anlamaya yönelik çok boyutlu bir bakış açısı sunmaktadır. Erkekliğin toplumsal inşasını anlamak erkekleri çeşitli farklılıklara rağmen erkek olmak bakımından ittifaka sokan unsurları da anlamayı sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklikler, yaşanan tarihsel ve toplumsal değişmelerle birlikte hem yerel hem bölgesel düzlemde değişimler geçirmektedir (Messerschmidt, 2019: 91).

Toplumsal cinsiyet çalışmaları arasında kadın çalışmaları da erkek çalışmaları açısından önemli veriler ortaya koymaktadır. Feminist düşünürlerin ve tartışmacıların patriarki/ataerkillik kavramı etrafında açıklamalar yaptıkları görülmektedir. Patriarkal kavramının kadınların, erkekler ve onların denetimi altındaki toplumsal ve siyasal kurumların uygulamaları sonucu uğradıkları ayrımcılık ve dışlanmaları, emeklerine aile ve evlilik kurumu dolayısıyla el konulması süreçlerini anlamada oldukça ufuk açıcı olduğu bilinmektedir. Patriarki kavramı eril iktidarı topyekün, parçasız, çelişkisiz bir bütün olarak ele aldığı için kadınların yaşadıkları baskı ve ayrımcılığın farkına varmalarına ve daha kolay mücadele stratejileri geliştirmelerine olanak sağlamaktadır (Sancar, 2020: 23-24).

Connell'e göre küresel toplumun ortaya çıkışına neden olan tarihsel süreçler de toplumsal cinsiyetlidirler. Tarihsel arenada yaşanan imparatorluk fetihleri, yeni sömürgecilik arayışları, günümüz iktidar ilişkilerinin düzeni, ticaret, iletişim çok farklı toplumların birbiri ile iletişim kurmasını sağlarken aynı zamanda söz konusu toplumların da toplumsal cinsiyet düzenlerini birbirleriyle iletişime geçirmiştir. Erkeklik çalışmaları küreselleşmenin etkisi sonucunda erkeklik inşası ile ırksal ve etnik hiyerarşilerin inşasını ilişkilendirmiştir (Connell, 2019: 23-24). Modernleşmenin ortaya çıkardığı teknik akılcılık aynı zamanda mesleki dünyayı erkek egemen bir dünya hâline getirmiştir. Bu bağlamda erkekliğin toplumsal inşasını çok boyutlu düşünmek gerekmektedir.

"Erkeklik büyük ölçüde biyoloji, anatomi ve kısmen de psikolojinin araştırma konusu olmakla birlikte, erkekliğin, toplumsal bağlamda şekillenen bir şey olduğunun kabulü ilk kez feminist kuramların, sosyal bilimler alanına getirdiği bakış açısı sayesinde gerçekleşmiştir. Erkekliğin kendisinin de, tıpkı kadınlık gibi, cinsiyet rejimleri içerisinde şekillene, yani "cinsiyetleştirilmiş" toplumsal ilişkilerin bir ürünü olduğu ve bizzat ve her an yeniden oluşmakta olduğu yavaş yavaş kabul gören bir önerme haline gelmiştir." (Sancar, 2020: 24-25)

Alan yazında kadınlığın topyekün birlikte ezilmekten doğan bir ortak çıkar alanı olduğu konusunda çeşitli tartışmalar yer almaktadır. Bununla birlikte farklı erkeklikler ve bunların farklı eril iktidar konumları olabileceğini sorgulamaya odaklı bakış açıları da mevcuttur. Özellikle postyapısalcı bakış açısından gelişen ve tutarlı bir bütüncül kimlik olarak kadın kategorisinin reddini talep eden tartışmalar aynı şekilde ortak çıkarlara sahip bir erkek kimliğinin varlığını da sorgulamaktadır. Bu kuramsal tartışmalar eril tahakküm ile şekillenen iktidar ilişkilerini onaylayarak bu iktidarın nimetlerinden pay alan kadınların konumlarını sorgulamaya yöneldikleri kadar, eril iktidarın popüler tarzları tarafından baskı ve şiddete maruz bırakılan eşcinsel erkeklerin ve diğer azınlıkların farklı erkeklik deneyimlerini daha görünür hâle getirmektedir (Sancar, 2020: 25). Artık erkeklik biyoloji ve genetiğe indirgenerek sorgulama dışı tutulacak bir konu olmaktan çıkıp, bir zat, kendisi de toplumsal iktidar ilişkileri içinde oluşan çeşitlilik ve çatışmalı toplumsal inşalar olarak araştırma konusu hâline dönüşmüştür (Wiegman, 2002).

Erkekliğin küresel örgütlenmelerde nasıl inşa edildiği de ayrı bir araştırma konusu olmuştur. Bu konuda yapılan çalışmalar arasında, işgücü konusunda cinsiyet ayrımcılığı uygulayan uluslararası şirketlerde eril bir yönetici ağırlığının var olduğunu ifade eden Wajcman(1999)'ın çalışması, uluslararası şirketlere göre daha fazla kültürel karmaşıklığa sahip diplomasi kurumları ile BM temsilcilikleri gibi uluslararası oluşumlarda yine erkek yöneticilerin fazla olduğunu ortaya koyan Gierycz'in (1999) çalışması, uluslararası medyanın reklam, eğlence ve habercilikte toplumsal cinsiyeti etkili bir biçimde dolaşıma soktuğunu vurgulayan Cunneen ve Stubbs'ın (2000) çalışması örnek gösterilebilir.

Wajcman (1999) çalışmasında şirket yöneticileri dünyasının geleneksel burjuva erkekliğine yakın, uzun çalışma saatlerine sahip, eşlerin ev hayatında hâkimiyetine hem bağlılık duymakla hem de bu hayatı tekelleştirmekle yaftalanan, istikrarlı şirket yöneticileri profili çizmiş olduğunu belirtmektedir. Connell erkekliğin inşasının uluslararası boyutlarının da düşünülmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Connell, 2019: 25). Bu bağlamda Connell, Wood ile

birlikte yaptığı ‘Globalization and Business Masculinities’ çalışmasında (2004) ulusaşırı iş dünyası erkekliğinden söz etmektedir.

Erkekliğin toplumsal inşasını anlamak çok boyutlu düşünmeyi gerektirir. Farklı kültürler farklı erkeklikler inşa ettikleri gibi, ulusaşırı şirketler de erkekliklerin inşasına etkisi bakımından üzerinde durulması gereken farklı bir erkeklik boyutudur.

Erkeklik çalışmaları alanında üzerinde durulması gereken bir diğer araştırma şekli etnografik çalışmalardır. Bu araştırmalarda belli bir bölgede yaşayan halkların toplumsal cinsiyet inşaları, yaşanılan ortam ve koşullarda dikkate alınarak araştırılmaktadır. Etnografik çalışmalar erkeklikleri yerel boyutta ele alan çalışmalardır. Guttman’ın (1996, 2002) erkeklerin yaşamlarını betimleyen ve New Mexico şehrinin kenar mahallelerinde yer alan bir işçi sınıfı yerleşiminde erkekliklerin nasıl şekillendiklerini ortaya koyan çalışması, erkeklik etnografyalarının en iyileri arasındadır (Connell, 2019: 22). Morrell’in (2001) Güney Afrika’daki Natal’da beyaz erkek çocukların gittikleri okullarda yürütülen erkekleştirme siyasetini ayrıntılı biçimde yeniden kurduğu çalışması da bir diğer etnografik toplumsal tarih çalışması örneğidir (Connell, 2019: 22).

Guttman ve Morrell’in çalışmaları belli bir bölgedeki erkekleri anlamak için değerli çalışmalardır ancak erkeklik üzerinde çalışmalar yürütmek isteyen araştırmacılar yerel, bölgesel ve küresel düzeyde de çalışmalar yürüterek erkekliğin toplumsal inşasını anlayabilirler.

“Toplumsal iktidar ilişkileri içinde eril tahakkümün nasıl inşa edildiğini anlamak için sadece ailede ve özel alanda odaklanmış erkek egemenliğini anlamak yetmez. İşgücü piyasasında, kamusal alanlarda derin kökler salmış, sembolikleşmiş, doğallaşmış iktidar ilişkilerini anlamak için buralarda egemen olan eril iktidarı ve onu olanaklı kılan erkeklik tarzlarını da daha yakından anlamaya gereksinmemiz var.” (Sancar, 2020: 16-17).

Sancar’a göre (2020: 17) toplumda egemen olan erkeklik değerleri, bu değerleri ayrıcalıklı kılan kurumsal destekler ve kültürel pratikler bulunmaktadır. Farklı erkeklikler; bu değer ve ayrıcalıklara çeşitli mesafelerde yer almış olsalar da aralarında yaşanan her tür çatışmaya rağmen bir biçimde karşılıklı onay ile işleyen ilişkiler içinde eklemelenmiş bir bütünlük, bir tür küresel eril ittifak düzeni kurmaktadırlar.

Erkek ortaklıklarını anlamak için homososyal erkek mekânlarının habitus’unu, erkek eğlence dünyasının eril tarzını, spor salonlarındaki erkeklik inşasını, iş görüşmelerindeki erkek erkeğe hâlleri anlamak önemlidir. Erkek gruplarında sık gözlenen kadınlara karşı kolektif aşağılama ya da cinsel nesneleştirme pratiklerine bakılırsa bu eylemlerin iktidar ritüellerinin inşasındaki önemi de anlaşılmış olmaktadır (Sancar, 2020: 18). Erkeklerin dünyasında kadınınsı olan ötekileştirilir, erkekler kadınsılaşıma endişesi duyarlar. Bu bağlamda erkeklerin tek cinsli homososyal erkek cemaatlerinde erkek egemenliği inşa ettikleri, erkek habitus’unun sosyal habituslara dönüştüğü söylenebilir.

5. SONUÇ

Feminist çalışmalar adı ile başlayan, sonraları kadınlık çalışmaları olarak anılan toplumsal cinsiyet çalışmaları bugün ataerkil toplumsal yapının eleştirildiği, kadınlık sorunlarının tartışıldığı, erkekliğin bizzat kendisinin üzerinde yeniden düşünüldüğü bir çalışma alanı hâline gelmiştir. Kadınlık sorunlarının tartışılması için bir kimlik olarak kadını inşa eden toplumsal süreçlerle birlikte, kadının dikatomik karşılığı olan erkekliği de düşünmek, yeniden değerlendirmek, değişen bir kimlik olduğunu görmek gerektirmektedir.

Bir söylem olarak erkeklik; erkekçe olanla olmayanı birbirinden ayıran, erkeklerin davranışlarını, erkeklik kimliğini, ilişkisel olarak kurulmuş erkekliği çağrıştırmaktadır. Bu kavram açıklayıcı olmaktan çok betimleyici bir kavramdır. Bu bağlamda erkekliğin araştırma nesnesi olarak ele alındığı Erkeklik Çalışmaları alanında profeminist bir çizgiye sahip çalışmalar ile antifeminist çalışmaların farklılığı söz konusudur.

Tüm erkeklik çalışmalarını vurgulayan erkeklik çalışmaları içinde “eleştirel erkeklik çalışmaları” feminist bir temele sahiptir. Ataerkil toplumsal düzenin eleştirisini yapan ve profeminist olarak nitelendirilen yaklaşımlar; erkeklik tanımlarını ataerkil bakış açısında kadını ezen erkek tanımlarından uzaklaştırmakta, erkekler arasında farklılıklara vurgu yapmaktadır. Profeminist yaklaşımlar Anti-feminist, Erkek Kurtuluşçu, muhafazakâr ve erkeklikçi yaklaşımların bir antitezidir. Gerek erkek ve kadın arasındaki farklılıkların kaynağında biyolojik farklılıklar olduğunu ileri süren sosyobiolojik kuram, gerek erkek ve kadınlar arasında rol farklılıklarına vurgu yapan Rol Kuramı farklılıklara vurgu yapan söylemleri ile ataerkil toplumsal yapının erkeklerle sunmuş olduğu artı payı desteklemektedir. Erkek Kurtuluşçu yaklaşım içerisinde yer alan Goldberg (1996) erkeklik yükleri ya da açmazları söylemi ile ataerkilliğin yalnızca kadınlara değil, erkeklerle de zarar verdiğini vurgulayarak ataerkil toplumsal yapının erkeklerin üzerine kurmuş olduğu baskı ve zorlamayı göstermekte, bu yüklerden kurtulmayı önermektedir. Ancak Goldberg’in yaklaşımı feminizm idealinden oldukça uzak görünmektedir.

Eleştirel erkeklik çalışmaları erkekliğin tarihsel ve toplumsal bir kurgu olduğunu gözler önüne sermektedir. Ataerkil toplumsal yapının çizmiş olduğu erkekliği sorgulamaktadır. Eleştirel erkeklik çalışmaları feminizm ile iş birliği içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunmaktadır.

Erkeklığın toplumsal inşasını anlamak küresel toplumu ortaya çıkaran tarihsel süreçlerin de toplumsal cinsiyetli olduğunu görmeyi gerektirmektedir. Modernleşmenin ortaya çıkardığı teknik akılcılık mesleki dünyayı erkek egemen bir dünya hâline getirmiştir. İşgücü konusunda cinsiyet ayrımcılığı uygulayan uluslararası şirketlerde eril bir yönetici ağırlığı mevcuttur. Bu bağlamda erkeklığın küresel boyutları ile değerlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Erkeklığı değerlendirmek küresel boyutların da dışında yerel ve bölgesel çalışmalarla da desteklenmelidir. Farklı kültürlerin farklı erkeklikler inşa ettikleri gerçeği farklı erkeklik boyutları olabileceğinin göstergesidir. Bu konuda etnografik araştırmalar erkeklığı yerel boyutta ele alan çalışmalar olarak önemlidirler. Erkeklığın inşasını anlamaya odaklı çalışmalar yalnızca aile ve özel alanda kalmamalı, işgücü piyasası ve ordu, siyaset, din gibi kamusal alanlarda ortaya çıkan erkeklığı de ele almalıdır. Alan yazında bu alanlarda yapılan erkeklik çalışmalarının birçok örneğine rastlanmaktadır. Bu gibi araştırmalar özel ve kamusal alana kök salmış, sembolikleşmiş, doğalmış gibi görünün eril iktidar ilişkilerinin anlaşılmasına destek sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

1. Akça, E. B. & Tönel, E. (2011). *Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkeklığe*. Yay. Hz. İ. Erdoğan içinde Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil (s. 11- 39). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
2. Arıkan, G. (1997). Ataerkillin Kavramıyla İlgili Sosyolojik Tartışmalar, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1-24.
3. Bourdieu, P. (2019). *Eril Tahakküm*. (B. Yılmaz, Çev.). (5. Basım). İstanbul: Bağlam.
4. Bozok, M. (2009). Erkeklik incelemeleri alanındaki başlıca kuram ve yaklaşımların sosyalist feminist bir eleştirisine doğru. *VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ekim 2009, "Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar"*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, s. 431-445.
5. Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi Derneği, İstanbul. s. 94.
6. Bozok, M. (2013). Eleştiren ile Eleştirilen Arasında Nazik Karşılaşmalar: (Pro)Feminist Bir Yaklaşımla Trabzon'da Erkeklik İncelemeleri, *Fe Dergisi*, 6(1), 78-89. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000114
7. Brittan, A. (1989). *Men's Power*. Oxford: Blackwell.
8. Carrigan, T., Connell, R. W. ve Lee, J. (1985). Towards a New Sociology of Masculinity, *Theory and Society*, 14 (1), s. 55-604.
9. Christie, R. & Jahoda, M. (1954). *Studies in the Scope and Method of "The Authoritarian Personality"*, Glencoe, Illinois: Free Press.
10. Clatterbaugh, K. (2019). *Contemporary Perspectives on Masculinity: Men, Women, and Politics in Modern Society*. New York: Routledge.
11. Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. (2. Basım), Berkeley: University of California Press.
12. Connell, R. W. (2019). *Erkeklikler*. (N. Konukçu, Çev.). Ankara: Phoenix.
13. Cunneen, C. & Stubbs, J. (2000). Male violence, male fantasy and the commodification of women thought the internet. *International Review of Victimology*, 7, s. 5-28.
14. Dökmen, Z. (1999). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7 (1), s. 27-40.
15. Edwards, T. (2006). *Cultures of Masculinity*. Abingdon and New York: Routledge.
16. Erkiner, E. (2010), 8 Mart'ın 100. Yılında Erkek Araştırmaları, (Çevrimiçi) <http://bianet.org/kadin/kadin/120496-8-martin-100-yilinda-erkek-arastirmalari>, 26 Ekim 2012.
17. Erkol Günay, Ç. (2018). İlet, zillet, erkeklik: Eleştirel Erkeklik Çalışmaları ve Türkiye'deki seyri. *Toplum ve Bilim*, 145, 6-31.
18. Giddens, A. (2020). *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*. (G. Altaylar, Çev.). (8. Basım). İstanbul: Say.
19. Gierycz, D. (1999). *Women in decision making: can we shange the status quo?* (ed. I.) In Towards o womans Agenda for a Culture of Peace.
20. Goldberg, H. (1996). *Erkek Olmanın Tehlikeleri*. (S. Budak, Çev.). İstanbul: Totem.

21. Guttman, M. (1996). *The Meanings of Macho: Being a Man in Mexico City*. Berkeley: University of California Press.
22. Guttman, M. (2002). *The Romance of Democracy: Compliant Defiance in Contemporary Mexico*. Berkeley: University of California Press.
23. Macnamara, J. R. (2006). *Media and male identity the making and remaking of men*. New York: Palgrave Macmillan.
24. Messerschmidt, J. W. (2019). *Hegemonik erkeklik: formülasyon, yeniden formülasyon ve genişleme*. İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları.
25. Morrell, R. (2001). *From Boys to Gentlemen: Settler Masculinity in Colonial Natal, 1880-1920*. Pretoria: University of South Africa Press.
26. Orhun, O. & Delibaş, K. (2021). Eleştirel Erkeklik Çalışmaları ve Raewyn Connell. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 14(1), s. 14-30.
27. Sancar, S. (2020). *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. (5. Basım). İstanbul: Metis.
28. Renkmen, M. S. (2012). *Evlilik Programlarında Hegemonik Erkekliğin İnşası, Temsili ve Ataerkil Söylem*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
29. Sayer, H. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*, Uzmanlık Tezi, KSGM, Ankara.
30. Türk, H. B. (2008). Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu, *Toplum ve Bilim*, 112, 119-146.
31. Wajcman, J. (1999). *Managing Like a Man: Women and men in Corporate management*. Sydney: Allen & Unwin.
32. Wiegman, R. (2002). *Unmaking: Men and Masculinity in Feminist Theory*, Masculinity Studies & Feminist Theory içinde, Haz. J. Kegan Gardiner, New York: Columbia University Press.